

mestne ljudske šole v Sv. Križu, 5 K; Ferdinand Juvanc, šolski voditelj v Postojni, 20 K 6 v.; Janez Robič, šolski ravnatelj in Fran Zacherl, učitelj v Ljutomeru, sta prispevala mesečno za »Rdeči križ« od 1. januarja do 1. novembra 1917 vsak po 5 K, skupaj 110 K; enake prispevke, ki so pa bili v našem listu že izkazani, sta plačevala tudi že v letih 1914, 1915, 1916; skupaj 1419 K 15 vln.

Danes izkazanih 1.419:15 K
V zadnji številki izkazanih 283.470:96 K

Skupaj . . . 284.890:11 K

Srednje šole.

Konzistorialni svetnik profesor dr. Franc Perne, 10 K; ravnatelj Ivan Gorup, 20 K; skupaj 30 K.

Danes izkazanih 30:— K
V zadnji številki izkazanih 66.394:48 K

Skupaj . . . 66.424:48 K

Denarni uspehi dela slovenskega učiteljstva v dobi vojne do danes.

Glasom izkazov v »Učit. Tovaršu«:

Za »Rdeči križ« itd. 284.890:11 K
III. vojno posojilo 278.848:69 K
IV. vojno posojilo 2.761.438:— K
V. vojno posojilo 10.298.807:— K
VI. vojno posojilo 346.450:— K
Srednje šole 66.424:48 K

Končna vsota . . . 14.036.858:28 K

Poziv!

Ljubljena slovenskega naroda, Dr. Janeza Ev. Kreka, nam je vzela nemila smrt; njegovih idej pa ne vzame nobena smrt, ne zatare nobena sovražna sila. Po čemer so hrepeneli že v davnih časih najplemenitejši rodoljubi, kar so pripravljali najbistrejši duhovi, kar je nezavedno tlelo v vseh slovenskih srcih, to je vzplamtelo zadnje dni v mogočen kres, ki je ožaril ves slovanski jug, kres zažgan od ognjevite Krekove besede, ki je vtlesila v silnem duhu spočeto idejo svobodne jugoslovanske države pod habsburškim žezlom. Ta ideja živi in gori v vseh slovenskih srcih, kar jih ni še okužil hlapčevski duh, kar jih ni še pohujšala sebična zavist.

Po načelih krščanske vere, da so ljudje vsi bratje, vsi enakopravni, da je služnost Bogu in poštenim ljudem zoprna, je zahteval veliki rajnik tudi za svoje rojake svobodo in enakopravnost. Kaj čuda, da je ta tako pravična, tako krščanska, tako človeška zahteva hipoma prešinila vsa slovenska srca, na mah zedinila in združila vse slovenske stranke! Misli in želje vseh Slovencev je izrekla Krekova beseda, in Krek je postal vseh Slovencev klicar in zaščitnik in vodja.

Vse svoje velike dušne in telesne moči je posvetil ta veliki mož ljubljani domovini; zanj je naposled dal svoje življenje. In Slovenci so to spoznali; dokaz je bridka žalost po vseh krajih, koder biva slovenski rod, dokaz veličastni pogreb. Spomin Krekov bo živel v slovenskih srcih vekomaj. To pa ni zadosti. Veliki rajnik je ljubil svoje rojake ne samo v srcu; delal in trpel je zanje vse žive dni. Bolj kot njegovemu spominu je treba Krekovega spomenika Slovincem, da vsaj nekoliko izkažejo v dejanju svojo hvaležnost, da poplačajo nekoliko svojega dolga svojemu dobrotniku. Treba je spomenika v dokaz, da znajo Slovenci častiti svoje velike moze, da bodo vedeli pozni rodovi, komu so hivalo dolžni za svojo rešitev, da bo imela mladina pred očmi zgled, kako se pridobiva vsega naroda hvaležnost in ljubezen.

Podpisani odbor si je postavil nalogo poskrbeti, da se dvigne v beli Ljubljani dostojen spomenik dr. Kreku, in z zaupno prošnjo se obrača do vseh Slovencev in tudi do drugih Slovanov, ki so poznali, ki so čislali in ljubili rajnika, da prispevajo po svojih močeh v dosego blagega namena, da se počasti spomin velikega moža.

V Ljubljani, 20. oktobra 1917.

Odbor za Krekov spomenik:

Dr. A. Korošec, načelnik »Jugoslovanskega kluba«, častni predsednik. — Dr. Fr. Detela, vladni svetnik, predsednik. — Dr. Ivan Tavčar, župan ljubljanski, podpredsednik. — Dr. Fr. Jež, tajnik. — Ignacij Zaplotnik, blagajnik. — Anton Kristan, Bogumil Remec, Oton Župančič, Richard Jakopič, Mihael Moškerc, odborniki.

Iz krogov vpokojenega učiteljstva goriško-gradišanskega.

„Stanu svojega se spomni, trpi brez mira!“ —
Prešeren.

Najprej se slav. uredništvu »Učiteljskega Tov.« lepo zahvaljujem, da je blagovolilo sprejeti v svoje predalec spis glede draginjske doklade vpokojenega učiteljstva Goriško-Gradišanskega!

Zdi se, da je spis napravil dober vtisk na merodajnih krogih, zakaj po dolgem prosaljenju in moledovanju smo dosegli malo zrnca v podobi majhne draginjske doklade, veljavne za leto 1917. — C. kr. deželni šolski svet v Trstu sedaj v Opatici je z odlokom z dne 17. septembra 1917, števil. 230/42—16, blagovolil nakazati vpokojenemu učiteljstvu 10% draginjsko doklado od sedanje svoje pokojnine. Ta nakaznica ima prvotno moč in vpokojenci dobe to doklado od 1. januarja 1917, po odbitku zakonitih odpadkov in kolkovin.

Za to draginjsko doklado, četudi je za sedanje hude čase jako majhna, smo hvaležni, uvaževaje znani nauk: da bodi za vsak malenkostni dar — hvaležen; vendar se usojamo izpregovoriti glede tega nekaj besed.

Označena draginjska doklada je najmanjša od vseh, kar jih poznamo. Na Kranjskem je najmanjša mesečna draginjska doklada 50 K, 600 K na leto. Tako doklado dobe tudi mlade, komaj nekaj let službujoče učiteljice. Učitelji, posebno oni, ki so poročeni in imajo otroke, dobe še več. — Na Primorskem dobiva učiteljstvo tudi malenkostne draginjske doklade. Na Tolminskem dobiva vsak učitelj vsako četrtletje 180 K, to je 60 K mesečno. — V Goriškem okraju so draginjske doklade razmeroma najmanjše in baš tako je v Sežanskem okraju, kjer pride menda 120 do 140 K na leto na učitelja. — Najboljše draginjske doklade dobiva učiteljstvo na tržaškem ozemlju, to je ono učiteljstvo, ki spada pod tržaški magistrat. Kakor je znano, je tam učiteljstvo najboljše plačano, odmerjeno so mu pa tudi najvišje draginjske doklade. — Ako smo prav poučeni, so draginjske doklade na Tržaškem sledeče: najnižja draginjska doklada je 120 K, najvišja 1344 K, vmesni postavki so: 180, 240, 300, 456, 720, 852, 864, 900, 1020, 1152 in 1200 K. To je že nekaj več napram našim dokladam na Goriškem.

Kakor sem že zgoraj omenil, smo mi vpokojeni učitelji hvaležni za sicer jako malenkostno nam naklonjeno draginjsko doklado in smo jo radevolje sprejeli. — Vse drugače pa se je pokazalo dalmatinsko učiteljstvo. — To učiteljstvo je odklonilo 10% draginjsko doklado. Temu se ne smemo čuditi, zakaj dalmatinsko učiteljstvo je menda najslabše plačano učiteljstvo v naši Avstriji. Temeljne plače so tako nizke, da znaša draginjska doklada od 80 do 300 K na leto. To je nekoliko manj, nego znaša draginjska doklada našega vpokojenega učiteljstva. Poleg tega je dalmatinski deželni odbor določil, da učiteljice, ki so poročene z učitelji, ne dobe te doklade. Zaradi tega je učiteljstvo soglasno odklonilo 10% draginjsko doklado in jo zahteva v višji izmeri. Želimo in smo prepričani, da jo tudi doseže. — Goriško-Gradišansko vpokojeno učiteljstvo sprejme podeljeno doklado, nadeja se, da se mu bo »v prihodnje zvišala in zenačila z ono naših tovarišev na tržaškem ozemlju. — Ta naša zahteva je popolnoma upravičena in podprta s tako tehtnimi razlogi, da jih ne more nihče spodbiti. Znano je, da je vpokojeno učiteljstvo najpotrebnejše. Večina tega učiteljstva je bila vpokojena še po določitih starega pokojinskega zakona. Ono ne dobiva odškodnine za stanbvanje, ima manjše petletine in manjše opravilne doklade, ki se štejejo v pokojnino. Prav posebno so pa uvaževanja vredne družinske razmere vpokojenega Goriško-Gradišanskega učiteljstva. Večina tega učiteljstva ima majhne otroke, ki jih mora šolati v mestu, a starši se potikajo kot begunci po občinah na Kranjskem, Štajerskem in drugod. Da to mnogo stane v sedanjih pregrešno dragih časih, je znano vsakomur. — Ako primerjamo pokojnino c. kr. uradnikov s svojimi pokojninami, vidimo velikansko razliko. Oni imajo mnogo večjo pokojnino in na podlagi te večje draginjske doklade, nego mi. Isto velja za c. kr. vpokojene učitelje, ki jim pa nameravajo sedaj še zvišati dohodke, kar jim iz srca privoščimo.

Ako naši krušni očete vse to dobro premislijo, morajo izprevideti, da je naš gmotni položaj silno žalosten. Kot begunci se potikamo kakor cigani od kraja v

kraju; povsod nas grdo gledajo, ko z denarnico v roki prosimo za živila, pa ničesar ne dobimo. Naše trpljenje in muke pozna do dobra le oni, ki sam izkuša begunsko življenje. Skoro povsod, kjer se nahajajo naši begunci, in to naj bo na Kranjskem ali Štajerskem, so aprovizacije jako nezadostne in pomanjkljive. Ni živil in jih ni! Karte dobimo za moko, sladkor in drugo, a ko gremo po blago, nas odpravijo, češ, da ga ni. — Učitelju je v takem toge polnem življenju branje edino razvedrilo, posebno sedaj v dolgih zimskih večerih, pa kako naj bere in piše, ker ni razsvetljave, ni petroleja. Tu in tam se dobe majhne svečice, ki so zelo drage, prižgane pa brle enako »mrtvaški luči«. Pri tej »razsvetljavi« naj učiteljstvo nateguje svoje oči, da oslepi. — Aprovizacija nam neredno daje četrtilitra petroleja za en mesec. Kaj hočemo s to količino? Saj ne zadostuje niti za en večer!

Navajal bi še dolgo vrsto pomanjkljivosti naših aprovizacij. Omenim anj le še dva, ki jih ni dobiti za gorostasne cene. — Naj zadostuje to za danes. Iz navedenega naj se uveri naš deželni odbor, da ne moremo izhajati s tem, kar imamo, ker je draginja večja od dneva do dneva, dohodki pa so vedno isti.

Apelujemo tedaj na dobra srca svojih kruhadajalcev ter kličemo z našim pesnikom Meškom:

»Usliši glas moj, k tebi kliče
iz brezdnega trpljenja, morečih nadlog,
pomagaj, pomagaj, usmiljen Bog!«
T—e.

Načrt preustrojitve našega šolstva.

III.

Nadaljnji odgovori na vprašanja v številki 20. »Učit. Tov.«

A. 1. Po mojem imenu naj obsega načrt preustrojitve našega šolstva na vsak način tudi splošno ljudsko izobrazbo.

2. Dobro bi bilo, da bi obsegal vse šolske kategorije; bojim se samo, da odziv na to ne bo dovoljen.

3. Glede tipa sem imenja, da odloči tok časa načelo »enotne narodne šole«.

Ljud. Černej.

B. 1. Naš načrt je načrt splošne ljudske izobrazbe (splošne narodne vzgoje); torej mora obsegati vse, kar je potrebno, da dosežemo v masi ljudstva tisti smoter, ki je očrtan v »Popotopni vzgoji« v lanskem »Popotniku«.

2. Obsega naj le ljudsko šolstvo in učiteljsko izobrazbo. Vse ostalo (srednje šolstvo, visoke šole) so le nastavek, ki ga, žal, niti še nimamo, ter ga tudi ne moremo preustrojiti. Sploh se mi zdi, da ne smemo zasnovati dela preveč na široko. Položimo najprej temelji! Ljudska izobrazba in višja korakata nekaj časa skupno, tako nekako do 16. leta (morda še delj, če vzamemo več let nadaljevalne šole), potem se ločita: prva k delu, ta k temeljitejšim naukom. Iz tega je jasno, da prva ni morda samo priprava na drugo, druga pa ni samo višek prve: dve veji na istem drevesu, toda prva neizmerno močnejša in pomembnejša — zakaj kaj je izobraženost brez zaslonbe v razumnem ljudstvu? — Zdi se mi, da ni primerno, kombinirati (pravzaprav: istodobno izvrševati) naše delo z delom profesorjev, katerih torišče je srednje in višje šolstvo; v teh zadevah nimamo nobene ingerence. Drugo za drugim!

3. Sedanji tip ljudskega šolstva 5(6)-letni ljudski in 4letni meščanski, ali 8letni ljudski z obvezno nadaljevalno šolo) se mi zdi najbolj primeren. Enotne šole (posebno še 6letne) imamo še dosedaj preveč; druge skoro nismo poznali. Računati pa moramo z dosegljivim!

4. odpade.

Iv. Bankart.

C. 1. Načrt preustrojitve šolstva naj se nanaša le na šolski ustroj. O načrtu splošne ljudske izobrazbe ne more biti govora že zaradi množice činiteljev, ki bodo vedno zavestno vplivali na izobrazbo s svojimi potrebami in interesi.

2. Načrt bi moral obsegati vse šolstvo, torej tudi srednje in najvišje. To še posebno zaradi dejstva, da mnenja glede ljudskega šolstva nikakor ne gredo tako daleč narazen kakor glede srednjega in visokega. Za enotno ljudsko šolo bi bilo treba ustvariti enotno srednjo šolo kakor tudi univerzo, ki bi morala predvsem izgubiti svoj shofastični in nemški značaj, ter bi se približala zapadnemu ustroju francoske in angleške (severno - ameriške) srednje in visoke šole. Opozorjam, da gledam tukaj na stvar s stališča jugoslovanskega ozemlja v Avstroogrski, torej s konkretnega, praktičnega stališča, kar ima seveda tudi dalekosežnih posledic za vso ljudsko šolo. Sicer mi vzdrževalec ni mar, vendar ne smemo pozabiti, da je nemško (menim: bistvo) šolstvo veliko preveč formalno in razredno in posebno zaradi slednjega v svojih civilizatornih posledicah mnogokdaj tudi silno škodljivo, ker ni zraslo organsko iz kulturnih in gospodarskih tal, temveč se je nepraktično razvilo iz tradicije in kast. — Na vsak način bi morali sodelovati pri preustroju šolstva tudi slovenski (jugoslovanski) profesorji, saj so med njimi možje, ki so sami bili na zapadu. — S stanovskega stališča pa stavim največjo važnost na široko, iz socioloških vidikov razvito izobrazbo učiteljstva, katerega dodelovanje učiteljske je kardinalni vzrok našega kruhoborstva in vseh naših vzgojnih in učnih neuspehov.

3. + 4. Glede osnovne šole sem mnenja, da bi trajala od 8.—14. leta. Mislim, da se v tej dobi predela ista snov, ki bi bila sicer določena za vseh osem let. Obvezna bi pa morala biti — kakor zahtevajo individualne in krajevne razmere — dveletna strokovna, oziroma štiriletna meščanska šola. Te so večinoma modernega duha, izvzemaš kmetijsko (tečajni), ki je kot obligatna šola šele v razvoju. — Pripominjam, da je stavljena naloga velika in v marsičem odvisna od političnega izčiščenja — vsestranskega!

J. Pahor.

Srednješolske vesti.

Ivana Zdešarja je imenoval c. kr. deželni šolski svet za Kranjsko za učitelja petja na c. kr. državni višji realki v Ljubljani.

Iz naše organizacije. Skupne zadeve.

Iz Zaveze avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

V razglasu o sklicanju Zavezine delegacije na zborovanje, ki se vrši dne 27. decembra t. l. smo opozarjali okrajna učiteljska društva, da je večina izmed njih že izvolila svoje delegate za XXVI. glavno skupščino, ki bi se bila morala vršiti v dneh 6. do 8. septembra 1914 v Pulju. Ker so pa po Zavezinih pravih mandatih delegatov veljavni do izvolitve novih delegatov, imajo v letu 1914 izvršene volitve polno moč tudi za delegacijsko zborovanje letos o božiču, in dotična društva naj izvrše samo event. **dopolnilne volitve**, če je kak delegat umrl ali se letos iz kateregakoli vzroka ne more udeležiti Zavezine delegacijske seje; društva pa, ki v letu 1914 niso bila izvolila delegatov, naj to store sedaj in imena delegatov prijavijo čimprej Zavezinemu vodstvu.

Da ne bo kake zmešnjave, objavljamo imenik delegatov, ki so bili izvoljeni leta 1914.

I. Belokranjsko učiteljsko društvo.

1. Valentin Burnik, nadučitelj v Metliki.
2. Fran Šetina, nadučitelj v Črnomlju. † Namestnika:
1. Leopold Morela, učitelj v Metliki.
2. Marija Zakrajšek, učiteljica v Metliki.

II. Kamniško učiteljsko društvo.

3. Tomo Petrovec, nadučitelj v Jaršah.
4. Ivan Schmeidek, učitelj na Krtini.
- Namestnik:
3. Anton Germek, nadučitelj v Krašnji.

III. Gornjegrajsko učiteljsko društvo.

5. Ivan Kelc, nadučitelj v Novi Štiti.
6. Josip Korban, učitelj v Gornjem gradu.
7. Martin Sotlar, učitelj na Ljubnem.
8. Frančiška Sotlar-Horvat, učiteljica na Ljubnem.
- Namestnik:
4. Jože Trčak, nadučitelj pri Ksaveriju.

IV. Ljutomersko učiteljsko društvo.

9. Ivan Tomažič, nadučitelj na Stari cesti.
10. Fran Cvetko, nadučitelj v Vučji vasi.
11. Karel Maurič, učitelj pri Sv. Križu.
12. Franja Jandl, učiteljica pri Mali Nedelji.
- Namestnici:
5. in 6. Olga in Cinka Cvalhte.

V. Učiteljsko društvo za Trst in okolico.

13. Anton Šeme, c. kr. učitelj v Trstu.
14. Rafael Kosovel, mestni učitelj v Trstu.
15. Marija Čok, mestna učiteljica v Trstu.
- Namestnika:
7. Karel Gruntar, mestni učitelj v Bazovici.
8. Amalija Čok, mestna učiteljica v Trstu.